

О. Р. Гулько,
здобувач, Львівський національний аграрний університет

МОНІТОРИНГ ВИКОРИСТАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ

A. Gulko,
competitor, Lviv National Agrarian University

MONITORING OF THE USE OF AGRICULTURAL EARTH

Стаття присвячена моніторингу використання сільськогосподарських земель. У статті розглянуто сутність та зміст моніторингу використання сільськогосподарських земель. Запропоновано блок-схему моніторингу використання сільськогосподарських земель. Проаналізовано економічну та екологічну ефективність використання земель сільськогосподарського призначення. Встановлено тенденції змін показників економічної та екологічної ефективності використання сільськогосподарських земель України протягом 2008–2012 рр. Акцентовано увагу на ряді виявлених негативних явищ економічно та екологічно неефективного використання аграріями земель сільськогосподарського призначення.

The article is sanctified to monitoring of the use of agricultural earth. Essence and maintenance of monitoring of the use of agricultural earth are considered in the article. The flow-chart of monitoring of the use of agricultural earth offers. Economic and ecological efficiency of the use of earth of the agricultural setting is analysed. The tendencies of changes of indexes of economic and ecological efficiency of the use of agricultural earth of Ukraine are set during 2008–2012. Attention is accented on the row of the educed negative phenomena economically and ecologically the uneffective use by the agrarians of earth of the agricultural setting.

Ключові слова: моніторинг, економічна ефективність, екологічна ефективність, оцінка використання земель, діагностика, прогнозування.

Key words: monitoring, economic efficiency, ecological efficiency, estimation of the use of earth, diagnostics, prognostication.

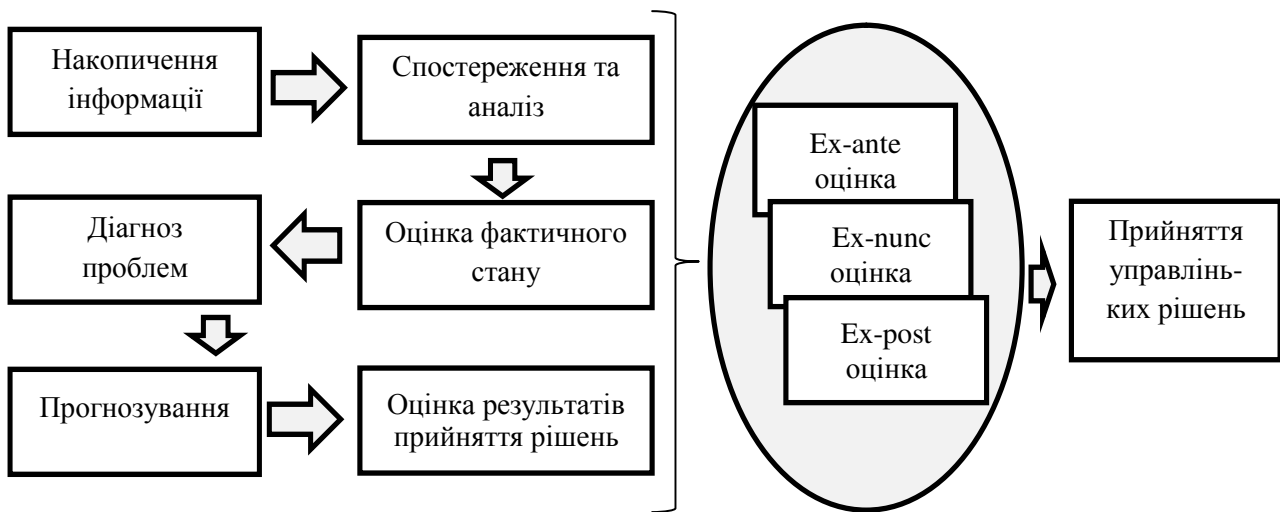
ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

За роки незалежності в Україні відбулися значні зміни в усіх сферах суспільних відносин, не оминули вони й земельні відносини. За прикладом європейських країн Україна стала на шлях ринкової економіки, зробивши ставку на приватного власника, сподіваючись, що приватна власність на землю змушуватиме товаровиробника ефективно працювати та раціонально використовувати наявні ресурси. Проте використання земель новими власниками як єдиного засобу виживання за рахунок природної їх родючості без належної компенсації втрат призвело до прогресії дег-

радація ґрунтів. Адже внаслідок зростання цін на сільськогосподарську техніку, паливо, добрива, засоби захисту рослин і відповідне зниження рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції вони часто не можуть, а тимчасові орендарі навіть не зацікавлені забезпечувати відновне використання ґрунтів.

Тому нагальним питанням сьогодення є наведення елементарного порядку з використанням сільськогосподарських ґрунтів. Важливу роль у вирішенні даного питання відіграє моніторинг сільськогосподарських земель.

Інформаційна система моніторингу Управління

Рис. 1. Блок-схема економіко-екологічного моніторингу використання сільськогосподарських земель згідно з ДСТУ R ISO 14031-2001

Сучасні проблеми здійснення економіко-екологічного моніторингу використання сільськогосподарських земель в Україні пов'язані, насамперед, з його організацією, що могла б забезпечити проведення всебічного і систематичного обліку, оцінки та прогнозування стану сільськогосподарських земель з метою захисту і поліпшення якості ґрунтів сільськогосподарського призначення.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Розв'язанню важливих проблем підвищенню рівня економічної та екологічної ефективності використання сільськогосподарських земель присвячено роботи багатьох відомих вчених-аграріїв, зокрема А.С. Даниленко, Д.С. Добряк, А.Є. Данкевич, В.М. Месель-Веселяк, Л.Я. Новаковський, Б.Й. Пасхавер, А.М. Третяк, М.М. Федоров. Згадані науковці присвятили цій проблематиці чимало своїх наукових досліджень. Проте, незважаючи на широкий спектр проведених досліджень і узагальнень, до тепер дискусійних питань не зменшилось, зокрема стосовно організації моніторингу використання сільськогосподарських земель. Отже дане питання не втратило своєї актуальності й на сьогоднішній день потребує подальшого дослідження та узагальнення існуючих теоретико-методологічних підходів.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Завданням статті є:

- розглянути сутність та зміст поняття "моніторинг використання сільськогосподарських земель";
- визначити тенденції змін економічної та екологічної ефективності використання сільськогосподарських земель в Україні.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Специфіка сільськогосподарського землекористування полягає в тому, що основним виробничим ресурсом загальноновизнано земельні ресурси. Від рівня

ефективності їх використання залежить не тільки величина одержуваного доходу окремим землекористувачем, а й добробут суспільства в цілому. Через це держава має створити такий механізм використання земельних ресурсів, який би задовольняв потреби підприємців-землекористувачів та вимоги щодо охорони й раціонального використання землі як природного ресурсу [1, с.50-53]. Підґрунтям тому має стати організація моніторингу сільськогосподарських земель.

Термін "моніторинг" з'явився перед проведенням Стокгольмської конференції ООН з охорони навколишнього середовища, яка відбулась в 1972 р. Проте із самого початку щодо трактуванні моніторингу виявилися дві точки зору. Багато зарубіжних дослідників пропонували здійснювати "систему безперервних спостережень одного або декількох компонентів навколишнього середовища із заданою метою і за спеціально розробленою програмою". Інша точка зору [5, с. 3—8.] пропонувала розуміти під моніторингом тільки таку систему спостережень, яка дозволяє виділити ті зміни стану біосфера, що відбуваються тільки під впливом антропогенної діяльності (тобто, моніторинг антропогенних змін навколишнього природного середовища) [4, с.159—169].

На думку автора, під моніторингом використання сільськогосподарських земель слід розуміти економіко-екологічно ефективно управління, принципово орієнтоване на формування і розвиток екологічного виробництва, збереження якості земель та економне витрачання ресурсів, засноване на комплексній системі спостережень, оцінки і прогнозу змін земель сільськогосподарського призначення, що відбуваються в них під впливом антропогенної діяльності.

Згідно ДСТУ R ISO 14031-2001 [2] та виходячи з авторського визначення, блок-схема моніторингу використання сільськогосподарських земель набуває наступного вигляду (рис. 1).

Таблиця 1. Динаміка показників економічної ефективності використання сільськогосподарських земель України за регіонами протягом 2008–2012 рр.

	2008				2009				2010				2011				2012			
	Валова продукція		Прибуток (збиток) млн. грн.	Рентабельність, %	Валова продукція		Прибуток (збиток) млн. грн.	Рентабельність, %	Валова продукція		Прибуток (збиток) млн. грн.	Рентабельність, %	Валова продукція		Прибуток (збиток) млн. грн.	Рентабельність, %	Валова продукція		Прибуток (збиток) млн. грн.	Рентабельність, %
	всього, млн. грн.	в т.ч. на одну особу, грн.			всього, млн. грн.	в т.ч. на одну особу, грн.			всього, млн. грн.	в т.ч. на одну особу, грн.			всього, млн. грн.	в т.ч. на одну особу, грн.			всього, млн. грн.	в т.ч. на одну особу, грн.		
Україна	179606	3813	1253	6,8	197936	4298	7120	13,8	194886	4249	12750	21,1	233696	5113	19926	27,0	223255	4897	20188	20,5
АРК	5294,6	2236	6,3	1,0	7662,0	3265	62,2	3,9	7360,4	3139	213,2	12,8	8314,5	3547	473,6	23,7	6665,0	2841	192,3	8,8
Вінницька	10510,4	6143	28,6	2,7	12597,3	7610	261,1	9,0	12601,3	7656	611,8	19,4	15065,0	9199	1101,8	24,9	14492,2	8888	855,5	15,3
Волинська	5009,2	4805	12,8	4,3	5175,8	4994	1,3	0,2	5273,3	5086	60,2	9,0	5781,2	5570	163,3	19,7	6183,5	5950	167,3	15,5
Дніпропетровська	10801,2	3120	339,5	23,3	12191,5	3623	611,6	19,1	12348,3	3690	1133,4	28,1	14475,5	4349	1487,2	32,2	11535,4	3481	1035,9	17,9
Донецька	9988,5	2149	57,2	5,2	9393,3	2095	418,9	13,9	9577,4	2152	911,1	25,7	11464,5	2595	1213,1	30,8	10863,2	2475	1229,3	22,7
Житомирська	6088,5	4551	-0,8	-0,2	6340,3	4915	-5,7	-0,6	6344,8	4948	83,5	7,3	7222,6	5660	162,3	12,2	7945,3	6251	337,2	19,2
Закарпатська	3739,3	2999	-0,8	-1,8	3921,7	3176	-13,1	-11,1	3838,3	3080	-11,4	-13,3	4044,8	3238	-0,6	-0,5	4207,3	3359	9,0	6,3
Запорізька	7611,0	4072	97,0	11,0	7482,4	4119	571,4	23,7	7642,5	4231	901,6	36,6	8737,2	4863	946,6	28,5	7083,2	3960	577,5	14,4
Івано-Франківська	4251,9	3056	-1,7	-1,1	4532,3	3282	81,5	13,7	4567,7	3309	197,5	29,3	5176,2	3751	311,9	32,0	5501,5	3984	494,5	38,0
Київська	10164,4	2284	120,0	7,5	11561,6	2569	969,6	20,6	11490,7	2547	1579,3	31,1	13627,8	3011	2453,7	39,0	14791,1	3251	2832,9	34,1
Кіровоградська	8404,0	7814	105,9	12,6	8343,9	8161	633,8	28,8	8505,1	8388	1171,3	40,7	10542,3	10477	1464,3	42,5	8963,9	8975	1593,5	33,7
Луганська	5935,5	2448	23,5	3,5	5441,7	2344	26,7	1,6	4951,6	2152	214,0	11,6	6202,6	2718	499,0	27,7	6280,2	2773	799,8	28,5
Львівська	7129,7	2761	22,5	7,9	7699,8	3018	248,3	22,4	7370,8	2894	333,7	27,6	8400,9	3304	343,7	21,4	8753,4	3445	47,1	2,2
Миколаївська	6064,5	4952	50,7	7,6	7366,5	6176	450,3	23,6	7462,2	6290	916,5	35,8	8374,2	7092	971,7	33,5	6936,5	5899	1019,9	28,3
Одеська	9003,0	3737	59,9	6,4	8554,6	3577	222,0	10,0	9381,1	3925	555,2	20,1	10020,3	4195	622,4	18,8	8046,9	3365	232,6	6,1
Полтавська	10307,6	6592	76,3	5,6	12287,3	8162	533,4	15,5	10999,2	7364	1062,2	21,7	14922,5	10066	1579,6	27,6	13399,8	9100	1482,4	16,1
Рівненська	4781,5	4127	40,0	15,7	5282,4	4588	24,3	2,8	5401,8	4689	49,1	5,9	5993,0	5196	116,6	9,7	6190,1	5357	146,3	9,6
Сумська	5986,1	4847	-31,7	-4,6	6398,2	5430	-108,3	-6,0	5751,8	4929	-12,3	-0,6	7860,1	6794	304,2	11,0	8227,8	7168	698,1	17,0
Тернопільська	5267,8	4721	23,2	6,0	6139,4	5627	472,0	28,5	5825,6	5362	322,5	16,1	7295,0	6740	734,7	27,5	7949,3	7368	507,7	15,3
Харківська	11206,1	3948	50,6	4,2	10095,7	3637	115,6	3,2	8946,1	3239	611,5	17,6	13270,6	4828	1286,5	27,5	12198,8	4447	1437,8	23,0
Херсонська	6435,2	5683	35,4	6,3	7911,9	7217	276,6	15,9	8142,3	7465	400,3	18,7	9964,3	9177	652,0	24,4	8334,2	7711	308,5	10,4
Хмельницька	6995,5	5067	6,2	0,9	8411,5	6288	81,1	4,4	8376,3	6296	288,3	14,0	9678,3	7313	645,7	21,6	11162,2	8475	1016,3	24,9
Черкаська	8257,1	6120	117,5	10,1	11809,4	9086	671,1	18,3	12318,3	9547	782,9	18,1	14489,1	11308	1390,8	27,1	14028,8	11019	1758,3	24,9
Чернівецька	3406,8	3745	6,7	4,2	3785,3	4186	-6,1	-1,1	3899,1	4312	-8,3	-1,2	4318,6	4773	124,2	13,4	4363,3	4815	88,7	8,9
Чернігівська	6966,4	5913	17,2	2,6	7520,1	6741	201,8	10,2	6510,5	5897	65,0	2,8	8455,2	7733	445,2	14,6	9151,9	8449	802,9	16,7

Таблиця 2. Порушення і рекультивация земель

Показники	2008	2009	2010	2011	2012
Порушено земель	2,0	1,5	1,2	1,2	1,2
Відпрацьовано земель	1,8	1,1	0,2	0,8	0,5
Рекультивовано земель	2,1	0,9	0,5	0,6	0,7
в тому числі під: сільськогосподарські угіддя	0,8	0,6	0,3	0,3	0,6
з них під рілля	0,3	0,2	0,2	0,2	0,4

Фундаментальною основою моніторингу використання сільськогосподарських земель мають бути взаємоузгодженість, органічне поєднання економічного та екологічного підходів і методів комплексної економіко-екологічної оцінки ефективності й результативності сільськогосподарського землекористування, оскільки саме економіко-екологічний підхід відповідає вимогам основного економічного принципу господарювання в ринкових умовах — досягнення максимальної економічної вигоди при мінімальних затратах ресурсів, часу і коштів, а також наріжного екологічного принципу — забезпечення раціонального використання земельних ресурсів та зводить до мінімуму не тільки шкоду, яка завдається навколишньому природному середовищу тими чи іншими формами землекористування, але й обмежує втручання в природні процеси, що відбуваються в самих земельних ресурсах. Іншими словами, такий підхід повинен забезпечити зрештою і екологічність, і економічність рішень щодо використання сільськогосподарських земель [7, с. 62—65].

За економіко-екологічним підходом проаналізуємо економіко-екологічну ефективність використання сільськогосподарських земель за регіонами України протягом 2008—2012 рр.

Дані таблиці 1 свідчать, що протягом періоду, який вивчався економічна ефективність використання сільськогосподарських угідь в Україні характеризується позитивною динамікою. Так, обсяги валової продукції в цілому по Україні в 2012 році у порівнянні з 2008 роком зросли на 43649 млн грн., у тому числі у розрахунку на одну особу — на 1084 грн.

Основними факторами впливу на зміну обсягів валової продукції стали не стільки зростання урожайності культур та продуктивності худоби, як зростання цін, зміна структури посівних площ тощо.

Аналогічна тенденція сформована і за показником прибутковості. За даними Навчально-наукового інституту економіки природних ресурсів та екології землекористування, українські аграрії 79% прибутків одержують за рахунок природної родючості землі й лише 21% — як результат впровадження технологій.

Щодо показника рентабельності, то слід зазначити, що порівнюючи показник рентабельності в 2012 році з показником 2008 року, також спостерігається ріст даного показника, проте стверджувати, що сформувалась чітка тенденція росту було б невірним, оскільки даний показник протягом періоду, який вивчався за усіма областями змінювався стрибкоподібно.

Не дивлячись на те, що показники використання сільськогосподарських земель характеризуються пози-

тивною динамікою, все ж економічна ефективність використання земель залишається на досить низькому рівні.

Основними причинами низької економічної ефективності використання сільськогосподарських земель в Україні слід визнати:

1. Слабкість фінансово-економічного становища сільськогосподарських підприємств, що унеможлиблює удосконалення технологічних операцій вирощування сільгоспкультур, оновлення матеріально-технічної бази, впровадження у виробництво інновацій. У 2012 р. 26,8% підприємств, що займаються рослинництвом, і 57,3% підприємств, що займаються тваринництвом, одержали чистий дохід (виручку) від реалізації сільськогосподарської продукції до 1 млн грн. Тоді як середні ціни, за якими було реалізовано нову техніку українським сільгосппідприємствам у 2012 р., становили на комбайни: Дон — 741 тис. грн., Case — 1239 тис. грн., John Deer — 1652,1 тис. грн. [8].

2. Порушення оптимальної структури посівних площ сільгоспкультур, що приводить до виснаження ґрунтового покриву. Високий рівень рентабельності виробництва окремих сільськогосподарських культур (передусім це стосується насіння соняшнику, рівень рентабельності виробництва якого у 2011 р. становив 57%), а також спеціалізація крупних сільгосппідприємств на вирощуванні експортоорієнтованих сільськогосподарських культур зернової групи призвели до розширення площ посівів зернових та зернобобових культур у загальній посівній площі сільськогосподарських культур з 45% у 1990 р. до 56,8% у 2012 р., технічних — з 11,6 до 26,9% відповідно та зменшення площ посівів кормових культур з 37% у 1990 р. до 9% у 2012 р. Нині у структурі посівних площ основних сільськогосподарських культур посівам соняшнику належить 17,1, тоді як науково рекомендована насиченість посівних площ соняшником, наприклад для степової зони країни, не повинна перевищувати 12% [8].

Таким чином, приходимо до висновку, що Україна не повною мірою використовує конкурентну перевагу природного потенціалу землі, а також поступово втрачає якість ґрунтового покриву внаслідок нераціонального використання земель.

Проаналізуємо за даними таблиць 2—3 екологічну ефективність використання сільськогосподарських земель.

Основними причинами низької екологічної ефективності використання сільськогосподарських земель в Україні слід визнати наступні:

1. Недостатній рівень внесення органічних та мінеральних добрив, що призводить до дефіциту поживних речовин в ґрунтах. Так, у 2012 р. на 1 га посівної площі було внесено 0,5 тонни органічних добрив, тоді як для

Таблиця 3. Динаміка показників екологічної ефективності використання сільськогосподарських земель України за регіонами протягом 2008–2012 рр.

	2008				2009				2010				2011				2012			
	Внесено добрив у розрахунок на 1 га		Вашування, тис. т	Гісування, тис. т	Внесено добрив у розрахунок на 1 га		Вашування, тис. т	Гісування, тис. т	Внесено добрив у розрахунок на 1 га		Вашування, тис. т	Гісування, тис. т	Внесено добрив у розрахунок на 1 га		Вашування, тис. т	Гісування, тис. т	Внесено добрив у розрахунок на 1 га		Вашування, тис. т	Гісування, тис. т
	мінеральних, кг	органічних, т			мінеральних, кг	органічних, т			мінеральних, кг	органічних, т			мінеральних, кг	органічних, т			мінеральних, кг	органічних, т		
Україна	57	0,6	434,2	36,0	48	0,6	406,1	47,0	58	0,5	340,8	4,4	68	0,5	340,0	19,9	72	0,5	432,4	24,0
АРК	43	1,0	-	16,7	43	1,0	-	20,1	44	0,8	-	-	43	0,6	-	1,9	48	0,7	-	11,7
Вінницька	76	0,5	136,7	-	67	0,5	142,7	2,0	80	0,5	101,1	10,1	97	0,4	99,1	-	104	0,5	145,5	-
Волинська	78	2,6	0,9	-	63	2,7	0,2	-	79	2,8	1,0	-	97	2,3	6,0	-	98	1,9	2,7	-
Дніпропетровська	47	0,2	-	4,8	38	0,2	-	6,0	49	0,2	-	-	55	0,4	-	1,4	54	0,3	0,6	0,4
Донецька	42	0,5	-	1,6	29	0,4	-	0,8	40	0,5	-	17	47	0,6	-	2,4	53	0,7	-	-
Житомирська	55	1,0	19,7	-	54	0,9	24,8	-	53	0,9	27,5	-	63	0,7	14,2	-	77	0,6	16,2	-
Закарпатська	78	0,5	1,9	-	59	0,3	1,7	-	75	0,4	0,4	-	97	0,4	0,9	-	94	0,3	1,6	-
Запорізька	34	0,1	-	0,9	29	0,1	-	0,5	38	0,1	-	-	42	0,1	-	0,1	49	0,1	-	0,0
Івано-Франківська	85	1,2	19,3	-	82	1,1	16,3	-	78	1,1	4,9	-	97	2,1	5,8	-	103	1,4	5,3	-
Київська	73	1,1	20,4	0,4	57	1,1	22,2	0,5	71	1,2	16,5	-	78	1,5	22,5	-	81	1,4	12,2	-
Кіровоградська	37	0,1	1,2	1,2	36	0,1	1,0	1,4	43	0,1	1,3	-	56	0,1	0,2	-	60	0,1	2,3	-
Луганська	37	0,1	-	1,3	34	0,1	-	1,2	41	0,1	-	-	44	0,1	-	-	46	0,1	-	-
Львівська	122	0,5	11,1	-	104	0,7	10,7	-	121	0,8	11,8	-	137	0,8	30,5	-	134	0,7	41,9	-
Миколаївська	28	0,1	-	2,6	31	0,1	-	2,4	41	0,2	-	-	49	0,1	-	6,2	50	0,1	-	7,8
Одеська	36	0,1	2,4	0,1	35	0,1	2,1	0,3	43	0,1	-	3,0	53	0,1	-	-	46	0,1	-	-
Подільська	75	1,2	25,8	-	53	1,4	30,8	-	68	1,3	25,1	-	73	1,0	4,6	-	79	0,9	8,6	-
Рівненська	116	1,3	0,9	0,7	89	1,1	0,6	0,5	89	0,9	6,0	-	124	0,8	28,7	-	127	0,6	26,5	0,7
Сумська	66	0,9	10,5	-	56	0,9	11,9	-	63	0,5	5,7	-	78	0,5	6,9	-	79	0,4	14,0	-
Тернопільська	111	0,5	19,7	-	77	0,5	22,3	-	101	0,4	9,7	-	118	0,5	7,8	-	120	0,4	37,7	0,0
Харківська	58	0,4	1,8	-	49	0,5	1,7	-	54	0,4	-	-	54	0,3	9,9	-	60	0,4	0,1	-
Херсонська	36	0,0	0,4	6,8	33	0,1	0,1	8,2	39	0,1	-	-	45	0,1	-	7,9	42	0,1	-	3,4
Хмельницька	81	0,8	17,1	-	76	0,8	15,2	-	84	0,7	27,3	8,6	106	0,6	24,0	-	107	0,7	46,8	-
Черкаська	81	1,1	39,5	2,7	64	1,1	54,5	2,9	83	1,2	52,9	-	90	1,2	32,8	-	107	1,2	63,8	-
Чернівецька	51	0,9	8,9	-	55	0,4	10,5	-	79	0,5	13,4	-	88	0,5	0,2	-	78	0,4	0,0	-
Чернігівська	76	1,1	37,1	0,3	56	1,1	36,8	0,2	71	0,8	36,2	-	73	0,8	45,9	-	79	0,7	6,6	-

досягнення бездефіцитного балансу гумусу на Поліссі на 1 га ріллі необхідно щорічно вносити 13—14 тонн органічних добрив, в Лісостепу — 11—12, Степу — 8—9, у т.ч. на зрошуваних землях — 11—13 тонн [8]. Крім того, через переважне внесення сільгосп підприємствами азотних добрив відбувається порушення оптимального співвідношення поживних речовин у ґрунті, що призводить до його підкислення та погіршення якості виробленої продукції.

2. Низький рівень державної підтримки заходів щодо підвищення ефективності використання земельних ресурсів, охорони сільськогосподарських земель, їхнього раціонального використання, консервації деградованих і малопродуктивних земель. Незважаючи на те, що п. 3 прикінцевих положень Закону України "Про охорону земель" було передбачено протягом року з дня набрання його чинності затвердження "Загальнодержавної програми використання та охорони земель" і "Національної програми охорони родючості ґрунтів", донині жоден з варіантів Програм не затверджено.

3. Загальна низька культура землеробства та відсутність зацікавленості сільгоспвиробників у впровадженні нових технологій обробітку ґрунту. Так, переважна більшість сільськогосподарських підприємств використовує традиційні технології вирощування культур, які передбачають обов'язковість оранки ґрунтового покриву, що призводить до порушення його структури та втрати вологи, розвитку ерозійних процесів. Натомість більш наукоємна та трудомістка технологія безполицевого обробітку з поєднанням прийомів обробітку ґрунту із сівбою в єдиному технологічному циклі та агрегаті, здебільшого у поєднанні з локальним внесенням добрив (No-till система), що виключає оранку ґрунту, забезпечує збереження вологи та структури ґрунтового покриву, не набула широкого розповсюдження в Україні. Така технологія забезпечує підвищення продуктивності праці у землеробстві у 4 рази, економію пального-мастильних матеріалів, металу, амортизаційних витрат машинно-тракторного парку, запасних частин при нинішніх світових цінах і зниження сумарних витрат на 1 га на 50—90 дол. США порівняно з традиційною технологією [8].

ВИСНОВКИ

Таким чином, приходимо до висновку, що Україна не повною мірою використовує конкурентну перевагу природного потенціалу землі у вирощуванні сільськогосподарської продукції, постійно недоодержує ефект від сільськогосподарського землекористування, а також поступово втрачає якість ґрунтового покриву внаслідок нераціонального використання земель.

Література:

1. Барвінський А. Еколого-економічні аспекти формування сталого сільськогосподарського землекористування в ринкових умовах / А. Барвінський // Землепорядний вісник. — 2010. — № 2. — С. 50—53.
2. ГОСТ R ISO 14031-2001 Управление окружающей средой. Оценка экологической эффективности. Общие требования [Электронный ресурс]. — Режим до-

ступу: http://www.znaytovar.ru/gost/2/GOST_R_ISO_140312001

3. Дєдов О.В. Шляхи екологізації землекористування у Східному Поділлі / О.В. Дєдов // Людина та довкілля. Проблеми неоекології [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://journals.uran.ua/index.php/1992-4224/article/view/19949>

4. Ємець М.А. Сучасні системи екологічного моніторингу та ефективність їх функціонування / М.А. Ємець // Екологія і природокористування. — 2008. — Випуск 11. — С. 159—169

5. Израэль Ю.А. Глобальная система наблюдений. Прогноз и оценка изменений состояния окружающей природной среды. Основы мониторинга // Ю.А. Израэль // Метеорология и гидрология. — 1974. — № 7. — С. 3—8.

6. Колісник Г. Еколого-економічна оцінка трансформації сільськогосподарського землекористування / Г. Колісник // Землепорядний вісник. — 2013. — № 1. — С. 29—31.

7. Лазарева О.В. Методичні аспекти формування економіко-екологічного механізму управління землекористуванням / О.В. Лазарева // Економіка АПК. — 2006. — № 12. — С. 62—65.

8. Щодо шляхів підвищення ефективності використання земель сільськогосподарського призначення в Україні. Аналітична записка [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1129>

References:

1. Barvins'kyj, A. (2013), "Ecological and economic aspects of sustainable agricultural of land use in market conditions", *Zemlevporiadnyj visnyk*, vol.2, pp.50-53.
2. Upravlenye okruzhaiuschej sredoj (2001), GOST R ISO 14031-2001 "Otsenyvanye ekolohycheskoj efektyvnosty. Obschye trebovaniya", available at: http://www.znaytovar.ru/gost/2/GOST_R_ISO_1403-2001 (Accessed 10 January 2001).
3. Diedov, O. V. (2013), "Ecologization ways of land use in the eastern Podolia", *Liudyna ta dovkillia. Problemy neoekolohii*, [Online], vol. 1—2, available at: <http://journals.uran.ua/index.php/1992-4224/article/view/19949>
4. Yemets', M.A. (2008), "Modern systems of environmental monitoring and the effectiveness of their operation", *Ekolohiia i pryrodokorystuvannia*, vol.11, pp. 159—169.
5. Izrael' Yu.A. (1974), "Global Observing System. Forecasting and assessment of changes in the state of the environment. Basis for monitoring", *Meteorologija i gidrologija*, vol.7, pp. 3—8.
6. Kolisnyk, H. (2013), "Ecological and economic assessment of the transformation of agricultural land", *Zemlevporiadnyj visnyk*, vol.1, pp. 29—31.
7. Lazarieva, O.V. (2006), "Methodological aspects of economic and ecological land use management mechanism", *Ekonomika APK*, vol.12, pp. 62—65.
8. The National Institute for Strategic Studies (2013), "On ways to improve the efficiency of agricultural land in Ukraine", available at: <http://www.niss.gov.ua/articles/1129/> (Accessed 12 January 2014).
Стаття надійшла до редакції 23.01.2014 р.